

Yayın Değerlendirme / Book Reviews

Nihat Öztoprak, *Seyyid Osman Hulûsî Efendi Dîvânı*,

İstanbul: Nasihat Yayınları, 2020, 9786050657401, c.1-4, 1300 s.

Türkan Alvan*

Klasik Türk şiirini ayırmadan bir bütün halinde değerlendirmeye ve birbiriy-le etkileşiminin önemine dikkat çekmeye çabalayan merhum Âmil Çelebioğlu, kısa hayatına çok önemli eserler sığdırmıştır. Ancak merhum Âmil Hoca'nın asıl eseri, şüphesiz ki yetiştirdiği öğrencileridir.

Bunlardan biri, Âmil Hoca'nın "*Halk Dîvân Tekke / Duvar kemer kubbe*" sözünü düstur edininip Türk kültürünün bütünlüğü ve sürekliliği için emek harca-yan Prof. Dr. Nihat Öztoprak'tır. Akademik kariyerinin zirvesinde olsa da Nihat Hoca çevresinde ilk günkü heyecan ve hassasiyetiyle çalışmasıyla meşhurdur ki bu kendisine Âmil Çelebioğlu hocasından mirastır.

Yayınladığı kitapları ve makaleleriyle geniş bir kesim tarafından takip edilen ve yüzlerce öğrenci yetiştiren Prof. Dr. Nihat Öztoprak, hocasının hatırasını ya-şatmakta kadirşinaslık örneğidir. Tıpkı Âmil Çelebioğlu gibi, ayırt etmeden kendi eseri olarak gördüğü öğrencilerinin içindeki cevheri ortaya çıkartması için uğra-sır ki bunun şahidi çoktur. Nihat Hoca ayrıca akademik dergi çıkarma geleneğinin öncülerindedir. Onun sayesinde Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, Divan Ede-biyatı Araştırmaları Dergisi gibi dergiler büyük başarı elde etmiş ve kalite baki-mından diğerlerine örnek olmuştur. Öte yandan klasik Türk edebiyatında metin neşrinin önemine binaen metin neşrinde çok yönlü bakış açısıyla çalışılması; eser

* Doç. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dilli ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul/Türkiye, talvan@fsm.edu.tr, orcid.org/0000-0002-9945-9393

ve şairin bir bütün olarak değerlendirilmesi; okuma, çeviri-yazım metotlarının doğru uygulanması, araştırma metotları gibi konularda çalışma geleneğinin yerleşmesi ve yaygınlaşmasında Nihat Hoca genç akademisyenlere örnek ve destek olmaktadır. Prof. Dr. Nihat Öztoprak'ın bahsedeceğimiz son eseri de bu yaklaşımın ve çalışma disiplininin güzel bir örneğidir.

Prof. Dr. Nihat Öztoprak'ın yeni kitabı “*Seyyid Osman Hulûsî Efendi Dîvânı*” Nasihat Yayınları'ndan çıktı. Kapsamlı ve uzun bir çalışmanın ürünü olan bu kitap, Öztoprak'ın önceki çalışmalarının birer yansıması olmakla beraber, Türk Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerine ders kitabı olabilecek nitelikte akıcı bir dille yazılmıştır. Bu bakımdan kitap hem akademik camiaya ve öğrencilere hem de genel okur kitlesine hitap etmektedir.

Türk edebiyatı içinde Osman Hulûsî Efendi'yi değerli kılan birkaç hususa dikkat çekmekte fayda var. Öncelikle Osman Hulûsî Efendi klasik Türk şiirinde Tekke şiiri ile dîvân şiirini meczeden bir geleneğin son temsilcilerindedir. Onun şiirleri bu tavrı XX. Yüzyıl Türk edebiyatında modernleşmenin yaşandığı bir dönemde sürdürmesi bakımından önemlidir. Sâniyen kendine intisap eden dervişleri ve sevenleri tarafından şiirlerinin günümüzde bile ezberden okunduğu gözlemlenmiştir. Prof. Dr. Nihat Öztoprak'a göre “Geçmişte Osmanlı'nın en üca coğrafyalarında bile Muhammediyye hafızları, Fuzûlî hafızları gibi şairlerin şiirlerinin hepsini ezberden okuyanların varlığından Evliya Çelebi gibi kaynaklar sayesinde haberdardık. Ancak tam bugün bunların örneği kalmadı derken Osman Hulûsî Efendi'nin sevenleri sayesinde sözlü edebiyat geleneğimizin besteli veya bestesiz örneklerle yaşadığını fark ettik. Bu çalışma bize sözlü edebiyat derlemelerinin hala yapılabileceği konusunda cesaret vermiştir.”

Prof. Dr. Nihat Öztoprak'ın hazırladığı *Seyyid Osman Hulûsî Efendi Dîvânı* olduğuna dair Kitap giriş ve 5 bölümden oluşmaktadır:

I. Bölüm'de Osman Hulûsî Efendi'nin hayatı şahsiyeti ve mücadelesi detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Bu bölümde şairin soyu, ailesi, doğumu, lakapları, eğitimi, gençliği, askerliği, görevleri, hac seyahatleri ve vefatı anlatılmıştır.

II. Bölüm'de yazdığı nesirleri, kitabeleri, Dîvân'ından ve yakın çevresinden istifadeyle Osman Hulûsî Efendi'nin edebî kişiliği analiz edilmiştir. Bölümde şairin şiir anlayışı, doğaçlama şiir yazması, üslubu, edebî sanatları kullanımı, şiirlerinin ahenk özellikleri ve öğütleri incelenmiştir.

III. Bölüm'de Osman Hulûsî Efendi'nin Dîvân'ı incelenmiştir. Bu bölümde önce şairin eserini oluşturma sebebi ve süreci araştırılmış, sonra eserin şekil ve muhteva özellikleri ayrıntılı biçimde değerlendirilmiştir.

IV. Bölüm’de Osman Hulûsî Efendi Dîvân’ının metni ve nesre çevirisi yapılmıştır. Eser yazma nüshası ve basılmış latin harfli çevirileriyle yeniden tenkitli biçimde okunmuş, metin tashih edilerek yeniden ortaya konmuştur. Şairin şiir yazma amacı dikkate alınarak yapılan beyitlerin nesre çevirisinde ayetler, hadisler ve kıssalara dikkat çekilmiştir.

V. Bölüm’de Osman Hulûsî Efendi Dîvân’ında geçen tasavvuf ıstılahlar ile ayetler, hadisler ve Arapça ifadeler iki başlıkta alfabetik olarak listelenmiş ve açıklamalar yapılmıştır. Ardından eserin sonuna şiir fihristi ve sözlük eklenmiştir. Sözlüğün en önemli özelliği, şairin şiirlerinde kullandığı anlamlardan hareketle hazırlanmış olmasıdır.

Dîvân’ın müellifi Osman Hulûsî Efendi (1914-1990) klasik Türk şiiri geleneğini Cumhuriyet devrine taşıyan mutasavvıf bir şairdir. Ayrıca Hacı Bayram-ı Velî’nin halifesi Şeyh Hamîd-i Velî’nin, yani Somuncu Baba’nın on ikinci kuşaktan torunu olduğu için seyyiddir. Malatya’nın Darende ilçesinde doğan şair, beş altı yaşlarında şiir yazmaya başladı. İlk dinî bilgileri Hamîd-i Velî Camii imamı olan babası Hasan Feyzi Efendi’den aldı. İlkokulu bitirdikten sonra özel hocalardan Arapça ve Farsça öğrendi. Küçük yaşlarda Nakşibendiyye-Hâlidiyye şeyhi Sivaslı İhrâmîzâde İsmâil Hakkı Toprak’a intisap etti. Babasının vefatından sonra, yerine fahrî imam-hatip olduğu Hamîd-i Velî Camii’ne 1953’te resmen imam olarak atandı ve bu görevi emekliliğine dek sürdürdü (1987). Ayrıca marangozluk, ciltçilik, hakkâklıkla meşgul oldu. Mürşidi İhrâmîzâde’nin vefatından sonra, Darende’de halifesi sıfatıyla irşad faaliyetlerine başladı. Bu arada çeşitli dernekler kurarak Darende’de cami, kütüphane, imam-hatip okulu, Kur’an kursu, lise, endüstri meslek lisesi, ilâhiyat fakültesi gibi kurumların inşasına öncülük etti. 1986’da Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı’nı kurdu. Bu toplum hizmetleriyle Seyyid Osman Hulûsî Efendi, bir modern zamanlar dervişi olarak günümüzde fütüvvet geleneğini sürdürmüştür. 14 Haziran 1990’da İstanbul’da vefat eden Osman Hulûsî Efendi, Darende’de Hamîd-i Velî Camii hazîresinde medfundur. Osman Hulûsî Efendi’nin *Mektubât ve Şeyh Hamid-i Veli Minberinden Hutbeler* ve *Dîvân* adlı eserleri vardır. Ahbabından vefat edenler için birçok mezar taşı kitabesi yazan Hulûsî Efendi’nin bazı mimari eserlere de yazdığı tarih kitabeleri vardır. Ayrıca irticalen bazen birine yazıp verdiği, bazen bir yere not ettiği eserlerine girmemiş şiirleri de çoktur.

Osman Hulûsî Efendi, her ne kadar düzenli bir eğitim alamamışsa da klasik Türk şiirinin irfanî geleneğini şeklen ve manen bizzat yaşayarak öğrenmiştir. Hz.Peygamber’in “*Şiirde hikmet vardır.*” hadis-i şerifini düstur edinen Osman Hulûsî Efendi, insanları irşad ederken hikmetli şiirin güzel ahlakı inşasından is-

tifade etmiştir. Günlük hayatında şiirin rolü büyüktü, “hep şiirle sohbet etti, şiirle nasihat etti, şiirle cevap verdi, şiirle mektup yazdı.” Zamanla bu şiirleri sohbetlerde okunmaya başlanmış, sevenleri tarafından ezberlenir olmuştur. Osman Hulûsî Efendi *Dîvân*’ında bazı şiirleri mektup üslûbunda yazmış (207, 239, 379, 380, 383 ve 398); şair bu şiirlerinde ya gurbetteyken sılaya hasretini, ya da gurbetteki bir dostu hasretini dile getirmiştir. Diğer yandan bütün hakikatli mutasavvıflar gibi Osman Hulûsî Efendi şiirlerini ilham ve vecd halindeyken yazmıştır:

*Hulûsî cezbe-i aşk ile yazdın sen bu güftârı
Şu dem kim bilmez idin nice elfâz nice imlâdır (73/13)*

Osman Hulûsî Efendi Yunus Emre, Âşık Yunus, Nesîmî, cedit Somuncu Baba, Eşrefoğlu Rûmî, Fuzûlî, Seyyid Nizamoğlu, Niyâzi Mısrî, Âşık Ömer, Ümmî Sinan etkisinde bir mutasavvıf şairlerdir. Özellikle Yunus Emre, Seyyid Nizamoğlu ve Niyâzi Mısrî’yi hatırlatan şiirlerini klasik Türk şiiri geleneğinde var olan nazîre şiirler olarak değerlendirmelidir. Aşağıdaki örnek Seyyid Nizamoğlu’na naziredir:

*Bu aşk bir bahr-i ummândur buna hadd ü kenâr olmaz
Delîlüm sırr-ı Kur’ândur bunu bilende ar olmaz (Seyyid Nizamoğlu)*

*Gönül bir bahr-i ummandır ana hadd ü pâyân olmaz
Derûnu dürr ü cevherdir ki pinhândır âyân olmaz (Osman Hulûsî)*

XX. yüzyılda yaşamış olmasına rağmen klâsik Türk edebiyatı nazım tür ve şekillerini, mazmunlarını, söz sanatlarını başarıyla kullanmıştır. Osman Hulûsî Efendi *Dîvân*’ındaki şiirler *dîvân* şiiri üslubu, halk şiirinden ağırlıkla tekke şiiri üslubu ve şairin modern hayatın tesiriyle kullandığı üslupla yazılmıştır. Bu yüzden şair *Dîvân*’ında çoğunluğu aruzla yazılmış gazel, musammat, kaside, müstezat, rubaî gibi nazım şekillerinin yanında, hece ölçüsüyle yazılan halk şiirindeki koşma, ilâhî, türkü gibi nazım şekillerini de kullanmıştır. *Dîvân*’da 414 gazel, 17 musammat, 18 mesnevi, 40 kıta, 471 müfred, 90 mısra ve 195 rubaî, 10 kadar müstezat ve 37 ilahi vardır. Şiirlerinde Eski Anadolu Türkçesinin söyleyiş özellikleri yanında *dîvân* şairlerinin üslubunu görmek okuru şaşırtmamalıdır:

*Dîv-i nefse aceb tutsak olmuşuz
Nasıl kurtulavuz ya ne idevüz*

*Yavuklunun derdi bitirip bizi
Bir gün dünyadan Hulûsî gidevüz (167/6,8)*

*Hulûsî ayrı düşdü bülbül-veş şu gülistândan
Murâdı vasl iken tağyîr-i hâl-i infisâl oldu (439/7)*

Seyyid Osman Hulûsî Efendi Dîvânı, şairin hayattayken basılan tek eseridir. Dervîşi Hattat Hacı Muhyiddin Tütüncü'nün istinsah ettiği orijinal nüsha, bizzat Osman Hulûsî Efendi'nin kontrolünde yazılmıştır. 1986'da Ayhan Yalçın, 1997'de ve 2013'te kolektif yayın, 2006'da Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz tarafından neşredilen eserden seçmeler de hazırlanmıştır. Nihat Öztoprak'ın 2020 neşrinin diğerlerinden en önemli farkı, metnin baştan sona gözden geçirilmesi, her beyitin nesre çevirisi ve Dîvân'ından hareketle şairin hayatı ve edebî şahsiyetinin ortaya konmasıdır.

Bu emek mahsulü çalışmayı tanıtmışken bir müjde daha verelim: Hâlen Seyyid Osman Hulûsî Efendi'nin şiirlerinin doğuş hikâyeleri ve tasavvufî manası hakkında yeni bir eser üzerinde çalışan Prof. Dr. Nihat Öztoprak hocamızın bu eseri de inşallah yakında okurlarıyla buluşacak.